

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

เรื่อง คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญส่งผลกระทบต่อ
การเมืองการปกครอง

จัดทำโดย นายสิทธิพร เสาภายน

รหัส ๔๔๐๑๕๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เรื่อง คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญส่งผลกระทบต่อ
การเมืองการปกครอง

จัดทำโดย นายสิทธิพร เสาภายน
รหัส ๔๔๐๑๕๖

หลักสูตรหลักนิเทศกรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑ ปี ๒๕๕๖
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครอง

สิทธิพร เสาภายน

ในประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ¹ คือ ประชาชน¹ และกำหนดแนวคิดที่ว่าอำนาจสูงสุดได้แบ่งแยกตามหน้าที่เป็นสามประเภท ได้แก่ หน้าที่นิติบัญญัติ หน้าที่บริหาร และหน้าที่ตุลาการ โดยจัดให้มีองค์กรแยกจากกันทำหน้าที่เป็นสามองค์กรหลักด้วยกันตามทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ ทั้งสามองค์กรจึงเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดและเป็นผู้แทนของประชาชนกระทำการแทนรัฐ มีภาระหน้าที่ต้องกระทำและจัดระเบียบสังคมให้เกิดความสงบสุข ใช้อำนาจทางการเมืองแสดงออกผ่านกลไกของรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นที่มาสุดท้ายหรือรากฐานของกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย ขณะเดียวกันในสภาพของความเป็นรัฐจะต้องมีผู้ปกครองเป็นตัวแทนของรัฐในการใช้อำนาจการเมืองที่เป็นอำนาจสูงสุดของรัฐ กล่าวโดยนัยก็คือรัฐเป็นผู้กำหนดตำแหน่งของผู้ปกครองรัฐ เช่น ตำแหน่ง พระมหากษัตริย์ ตำแหน่ง ประธานาธิบดี ตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี ตำแหน่ง รัฐมนตรี ตำแหน่ง ประธานรัฐสภา ตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร ตำแหน่ง ประธานวุฒิสภา ซึ่งตำแหน่งเหล่านี้รัฐเป็นผู้กำหนดวิธีการได้มาและวิธีการออกจากตำแหน่ง จนถึงการกำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ของตำแหน่ง ด้วยเหตุดังกล่าวบุคคลที่มาสวมตำแหน่งก็จะมีอำนาจหน้าที่และบทบาทตามตำแหน่งที่รัฐกำหนด คำว่า การเมืองนั้น หมายถึง ศาสตร์ว่าด้วยการปกครองรัฐเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์สูงสุดของสังคมรัฐคือความมั่นคงของรัฐ ความผาสุกของประชาราษฎร์ อำนาจการเมือง และอำนาจรัฐ จึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเมืองแยกกันไม่ได้ บุคคลผู้ที่ใช้อำนาจทางการเมืองมักจะได้รับอิทธิพลทางความคิด วิถีชีวิต วิถีความคิด ค่านิยมในสังคมที่หล่อหลอมขึ้นมากำหนดพฤติกรรมของบุคคลนั้นในการใช้อำนาจทางการเมือง การใช้อำนาจทางการเมืองของบุคคลดังกล่าวจะเป็นประชาธิปไตยหรือไม่อย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นการเรียนรู้ถึงการใช้อำนาจของบุคคลที่ใช้อำนาจรัฐหรือที่กุมอำนาจรัฐ ในบางครั้งอาจจะต้องดูไปถึงภูมิหลัง ประวัติความเป็นมาของบุคคลนั้นในอดีตด้วย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชน เน้นเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาค ของประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองจะต้องได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ การใช้หลักนิติธรรมที่ยึดถือกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์กติกาโดยรัฐจะต้องบังคับใช้กฎหมายแก่คนทุกคนอย่างเท่าเทียมเสมอกัน หากมีข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ เกิดขึ้นจะมีศาลหรือองค์กรตุลาการเข้ามาทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทโต้แย้งให้ยุติโดยเป็นธรรม และให้การรับรองคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ของประชาชนให้เป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

¹ เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์, วัฒนธรรมทางการเมือง อำนาจการเมือง และรัฐธรรมนูญ, www.Pub-law.net/publaw

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญมีอิสระในการพิจารณาและมีคำวินิจฉัยเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ ซึ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีลักษณะที่แตกต่างไปจากคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาศาลทั่วไป เนื่องจากส่งผลกระทบต่อบุคคล องค์กร ที่เป็นคู่กรณีและส่งผลกระทบเป็นการทั่วไป ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิถีชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งหาไม่ได้ในคำวินิจฉัยของศาลอื่น ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ต่อเนื่องถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ใช้อำนาจหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐของ อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร อันส่งผลให้การเข้าสู่อำนาจ การใช้อำนาจ และการพ้นจากอำนาจ ของทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร สามารถถูกตรวจสอบและถ่วงดุลได้มากยิ่งขึ้น ทำให้การใช้อำนาจของรัฐโดยองค์กรนิติบัญญัติและองค์กรบริหาร ซึ่งเป็นการกระทำที่มีขอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมายนั้นลดลงไป สะท้อนถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมีหลักประกันมากขึ้นไม่สามารถถูกละเมิดได้โดยอำเภอใจจากการใช้อำนาจขององค์กรแห่งรัฐ บทความเรื่อง คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครอง จะศึกษา (1) การปกครองระบอบประชาธิปไตย (2) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (3) สถานะของสถาบันตุลาการตามหลักการประชาธิปไตยและหลักนิติธรรม (4) ศาลรัฐธรรมนูญกับการตรวจสอบการใช้ อำนาจรัฐ (5) บทสรุป

1. การปกครองระบอบประชาธิปไตย

คำว่า ประชาธิปไตย เป็นศัพท์ที่นำมาใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน² ประเทศต่าง ๆ แม้จะมีรูปแบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกัน แต่ต่างก็อ้างว่าประเทศของตนเป็นประชาธิปไตยกันทั้งสิ้น ในประเทศสังคมนิยมหลายประเทศ เช่น โซเวียต และจีน ต่างก็อ้างว่าประเทศของตนปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย แต่เป็นประชาธิปไตยในอีกแง่หนึ่งที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ กล่าวคือ ยินยอมให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในขอบเขตที่จำกัด ส่วนการดำเนินการทางการเมืองยังอยู่ในมือของผู้มีอำนาจปกครองไม่กี่คนเท่านั้น อย่างไรก็ตามประชาธิปไตยในความหมายของเสรีประชาธิปไตย หรือประชาธิปไตยแบบตะวันตกมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Democracy ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ Demos กับ kratein คำว่า Demos หมายถึง ประชาชน และ Kratein หมายถึง การปกครอง ฉะนั้นประชาธิปไตย (Demoskratia) จึงหมายถึง ประชาชนปกครอง หรือการปกครองโดยประชาชน เน้นเรื่องสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค สมาชิกของสังคมทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมโดยส่วนรวม นอกจากนี้ระบบการเมืองต้องเปิดโอกาสหรือให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการดำเนินการใด ๆ ภายใต้กฎระเบียบของสังคมนิรนามแบบการปกครองดังกล่าวก็คือระบอบประชาธิปไตย ที่ให้ความสำคัญกับ

² ระบอบประชาธิปไตย http://bp-smakom.org/bp_school/social/democracy-system.htm

ประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ใช้อำนาจนี้ผ่านทางองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง บาทบาทของประชาชนในทางการเมือง จึงมีความสำคัญมากจนมีผู้กล่าวว่า ประชาธิปไตยนั้นถือว่าประชาชน คือ เสี่ยงสวรรค์ เป็นระบอบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมดำเนินการ เพื่อสร้างสรรค์สังคมของตนเอง กิจกรรมการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชน อาจเป็นทางอ้อมโดยผ่าน กระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่แทน หรืออาจเป็นทางตรง เช่นการประท้วง การร้องเรียน ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้รัฐบาลรับทราบถึงปัญหา ทั้งนี้ก็เพราะรัฐบาลเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก หรือได้รับเสียงสนับสนุนจากฝ่ายเสียงข้างมากเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจสรุป ความหมายหลักได้ 2 ประการ คือ

- ความหมายในเชิงอุดมการณ์ทางการเมือง
- ความหมายในเชิงรูปแบบการปกครอง

1.1 ความหมายในเชิงอุดมการณ์ทางการเมือง

อุดมการณ์ทางการเมือง คือ ระบบความคิดทางการเมืองอย่างหนึ่งให้ความสำคัญกับ หลักการ 3 ประการ คือ

- (1) หลักมนุษยธรรมเป็นผู้มีสติปัญญา รู้จักใช้เหตุผล และสามารถปกครองตนเองได้ ประชาธิปไตยนั้นเป็นระบบที่สมาชิกจะต้องแสดงออกซึ่งเหตุผลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับกัน
- (2) หลักสิทธิเสรีภาพ คำว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม เสรีภาพ หมายถึง ความมีอิสระที่จะกระทำการใด ๆ ได้ แต่การใช้เสรีภาพจะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นด้วย เสรีภาพในสังคมประชาธิปไตยมีขอบเขตจำกัดในระดับหนึ่ง สิ่งที่จะมาเป็นตัวจำกัดเสรีภาพคือ กฎหมาย ข้อบังคับ ขนบธรรมเนียม ประเพณี เสรีภาพขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยอาจจำแนกได้ ดังนี้

- 1) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นซึ่งอาจแสดงออกในรูปของการพูด การเขียน และการโฆษณา ถือเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานประการหนึ่ง ในสังคมประชาธิปไตยนั้นเป็นสังคมที่ถือว่าประชาชน คือ เสี่ยงสวรรค์ ยินยอมให้ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองโดยเสรี การแสดงความคิดเห็นจึงถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่ง

- 2) เสรีภาพในการรวมกลุ่ม จัดตั้งเป็นสหกรณ์ หรืออาจจะเป็นการรวมตัวกันของผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งอย่างใด ร่วมกันจัดตั้งเป็นสมาคม และยัง

รวมไปถึงการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการใด ๆ อีกด้วย แต่ทั้งนี้กิจกรรมอันเกิดจากเสรีภาพในการรวมกลุ่มจะต้องอยู่ในกรอบแห่งกฎหมายและศีลธรรมอันดีของสังคม

3) เสรีภาพในการนับถือศาสนา มนุษย์แต่ละคนย่อมมีความเชื่อที่เหมือนกันและแตกต่างกันออกไป การนับถือหรือศรัทธาที่มนุษย์พึงมีต่อความเชื่อต่อศาสนาใด ๆ จึงนับได้ว่าเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานประการหนึ่ง

4) สิทธิและเสรีภาพอื่น ๆ นอกจากสิทธิและเสรีภาพข้างต้นแล้ว อุดมการณ์ประชาธิปไตยยังให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลด้านอื่น ๆ อีก เช่น สิทธิจะได้รับการคุ้มครองทั้งทางร่างกายและทรัพย์สินจากรัฐ สิทธิในเคหสถาน สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย สิทธิและเสรีภาพในการเดินทาง สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพโดยสุจริต เสรีภาพในทางร่างกาย เป็นต้น

(3) หลักความเสมอภาค หรือความเท่าเทียมกัน ระบอบประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นใด เพศใด มีฐานะทางเศรษฐกิจหรือฐานะทางสังคมอย่างไรก็ตามต่างก็มีความเท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันในที่นี้ไม่ใช่ความเท่าเทียมกันในสติปัญญา ความสามารถ หรือความสูงความต่ำ แต่เป็นความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งทุกคนมีสิทธิที่จะอยู่รอดในสังคม ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยอาจจำแนกได้เป็น 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากแนวความคิดที่ว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของการปกครองโดยประชาชน ถือว่าเสียงของประชาชนเป็นเสียงสวรรค์ รัฐประชาธิปไตยจึงต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองได้อย่างกว้างขวาง ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเมื่ออายุถึงเกณฑ์ที่กฎหมายระบุไว้ และบัตรเลือกตั้งแต่ละใบจะมีเสียงเพียง 1 เสียงเท่าเทียมกัน ซึ่งตรงกับปฏิญญาสากลแห่งสิทธิมนุษยชนข้อ 21 (3) ที่ระบุว่า เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงเช่นนี้จะต้องแสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลาและอย่างแท้จริงโดยอาศัยการออกเสียงทั่วไปและอย่างเสมอภาค อีกทั้งการลงคะแนนเสียงจะต้องมีความอิสระและเป็นความลับ

2) ความเสมอภาคที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ในรัฐประชาธิปไตยนั้นจะถือว่า กฎหมายเป็นเสมือนข้อกำหนดของสังคมที่ออกมาโดยมีวัตถุประสงค์ในการควบคุมพฤติกรรมที่มีผลร้ายต่อสังคมโดยส่วนรวม กฎหมายจะให้ความคุ้มครองป้องกันแก่คนทุกคนโดยเท่าเทียมกัน และผู้ที่ละเมิดกฎหมายจะได้รับโทษทัณฑ์ตามที่กำหนดหรือถ้ามีเหตุอันควรปรานีให้มีการลดหย่อนหรือยกเว้นโทษ ก็ควรจะได้รับพิจารณาโดยเท่าเทียมกันด้วย

3) ความเสมอภาคที่จะแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิต ในระบอบประชาธิปไตยนั้น รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ เช่น จัดให้มีโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ให้เพียงพอสำหรับคนที่ปรารถนาแสวงหาความรู้มีโอกาสรับการศึกษาได้รับความรู้ และมีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคงในชีวิตให้กับตนเอง และต้องบริหารระบบของสังคมให้เปิดโอกาสสำหรับทุก ๆ คนในการที่จะได้ทำงานโดยเท่าเทียมกัน เช่น การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีความเสมอภาคในการสอบคัดเลือกเข้าเป็นข้าราชการ เป็นต้น

4) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่ารัฐประชาธิปไตยจะต้องทำให้สมาชิกทุกคนมีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง กล่าวคือ มีรายได้สูงและมีความเป็นอยู่ที่หรูหราเสมอกันทุกคน แต่จะต้องพยายามกระจายรายได้ นำเอาทรัพยากรทางสังคมมาใช้ประโยชน์ลดช่องว่างระหว่างชนชั้นให้น้อยลงโดยการสนับสนุนหรือช่วยเหลือกลุ่มที่ด้อยโอกาสมากกว่าให้เติบโตใหญ่และแข็งแรงพอที่จะช่วยเหลือตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสนับสนุนโครงการจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพในชนบท โครงการจัดตั้งสหกรณ์ผู้ผลิต สหกรณ์ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ใด ๆ โครงการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพื่อยกระดับความกินดีอยู่ดีของสมาชิก

1.2. ความหมายในเชิงรูปแบบการปกครอง

แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองมาจากความเชื่อที่ว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การปกครองตนเองของประชาชนดำเนินการโดยผ่านผู้แทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปทำหน้าที่แทนตนตามระเบียบวิธีที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงอาจสรุปหลักการที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ดังต่อไปนี้

(1) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หมายความว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดของรัฐ ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินแก้ไขปัญหาและกำหนดความเป็นไปของตนเอง แต่มิได้หมายความว่าประชาชนทั้งประเทศจะต้องมานั่งถกเสาะหาทางแก้ปัญหา

(2) หลักอำนาจอธิปไตยโดยปวงชน หมายถึง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีอยู่หลายทางด้วยกันที่สำคัญ คือ การเลือกตั้งตัวแทนของตนให้ทำหน้าที่ในรัฐสภา นอกจากนี้ประชาชนอาจทำได้โดยการช่วยรณรงค์หาเสียงให้ผู้สมัครที่ตนนิยมหรือเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์เดียวกัน เพื่อหาทางผลักดันให้นโยบายของพรรคนำมาใช้ปฏิบัติได้จริง เป็นต้น

(3) หลักอำนาจอธิปไตยเพื่อประชาชน สังคมประชาธิปไตยนั้น ผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศและรัฐบาลจะต้องไม่กระทำไปเพียงเพื่อผลประโยชน์ของคนในกลุ่มคนเท่านั้น ผู้ปกครองที่มาจากประชาชนในระบบประชาธิปไตยจะต้องเป็นผู้ที่กระทำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนส่วนใหญ่ให้สอดคล้องกับความไว้วางใจของประชาชนที่เลือกเข้ามารับหน้าที่ ไม่เช่นนั้นเมื่อครบวาระอาจจะไม่ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนในสมัยต่อไปก็ได้

(4) หลักเหตุผล ประชาธิปไตยประกอบด้วยหลักเหตุผล ทั้งนี้เนื่องจากคนแต่ละคนต่างก็มีแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันไป ถ้าคนปราศจากเหตุผลแล้ว สังคมก็จะยุ่งเหยิงไม่ได้ข้อยุติที่ดีและถูกต้อง ดังนั้นในระบบประชาธิปไตยทุกคนจะต้องร่วมกันคิด โดยต่างก็เสนอความคิดเห็นแล้วอาจมีการเปิดอภิปราย มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง ต่างคนต่างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยใจเป็นธรรม ข้อเสนอหรือความคิดเห็นของใครที่มีเหตุผลดีกว่าก็จะได้รับเลือกให้เป็นวิธีการแก้ไขปัญหาต่อไป

(5) หลักเสียงข้างมาก วิธีการหนึ่งที่จะรู้ได้ว่าระบบประชาธิปไตยเป็นหลักการเพื่อปวงชน คือ หลักเสียงข้างมาก หลังจากที่ผู้แทนราษฎรได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ โดยการอภิปรายกันพอแล้ว ก็จะมีการออกเสียงลงคะแนน ข้อเสนอที่ได้รับเสียงข้างมากจากที่ประชุมจะได้รับเลือกให้นำไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะถือได้ว่าเป็นข้อเสนอที่มีเหตุผลของคนส่วนใหญ่

(6) หลักความยินยอม ประชาธิปไตยจะต้องมีพื้นฐานมาจากความยินยอมด้วย เมื่ออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน และปวงชนได้เลือกตั้งตัวแทนของตนเพื่อให้ใช้อำนาจแทนตนได้แล้ว จึงถือได้ว่าผู้ที่ได้รับเลือกให้เข้ามาใช้อำนาจเหล่านี้ได้รับความยินยอมจากปวงชน แต่จะมีอำนาจจำกัดตามรัฐธรรมนูญและยังถูกจำกัดช่วงเวลาที่ได้รับความยินยอม คืออาจอยู่ในวาระช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อครบวาระหรือมีการยุบสภาจะมีการเลือกตั้งใหม่

(7) หลักประนีประนอม ในหลายกรณี หลังจากที่ผู้แทนราษฎรได้อภิปรายกันแล้ว และเล็งเห็นว่าข้อเสนอด่าง ๆ ที่ผู้แทนแต่ละคนเสนอไปนั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก หรือมีข้อขัดแย้งกันไม่มากนักที่ประชุมก็อาจใช้การประนีประนอมกัน โดยยึดหลักผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นเกณฑ์ ไม่จำเป็นต้องมีการลงคะแนนเสียงข้างมากก็ได้

(8) หลักความเสมอภาค ประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์ต่างก็มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน แม้แต่รัฐธรรมนูญไทย ก็ยอมรับในหลักการนี้โดยเขียนไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย ฉะนั้นคนศักดิ์โดยกำเนิดก็ดี โดยแต่งตั้งก็ดี โดยประการอื่นก็ดี ไม่กระทำให้เกิดอภิสิทธิ์แต่อย่างใดเลย ฉะนั้นกฎหมายในสังคมประชาธิปไตย จึงบังคับใช้กับบุคคลทุกคนโดยเสมอหน้ากัน

(9) หลักเสรีภาพ กล่าวคือ รัฐในระบอบประชาธิปไตยจะต้องส่งเสริมเสรีภาพต่าง ๆ ของปวงชน เช่น เสรีภาพในการพูด การเขียน การอบรมศึกษา การรวมตัวกันเป็นสมาคม เป็นต้น แต่ทั้งนี้เสรีภาพเหล่านี้จะถูกจำกัดโดยกฎหมายนั้นคือ ประชาชนต้องไม่ใช่เสรีภาพนี้เพื่อทำลายหรือรบกวนเสรีภาพของผู้อื่น

(10) หลักนิติธรรม หมายถึง การยึดถือกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์กติกา และหลักประกันความเสมอภาคให้ประชาชนได้รับการคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพ และการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเพื่อความถูกต้อง สงบเรียบร้อยและชอบธรรม โดยรัฐบาลจะต้องบังคับใช้กฎหมายแก่คนทุกคนโดยเท่าเทียมกัน ไม่ให้มีการละเมิดสิทธิ เพราะเหตุแห่งความเป็นผู้มีอิทธิพล ยศฐาบรรดาศักดิ์ เงินทอง หรืออภิสิทธิ์อื่น ๆ

(11) หลักการปกครองตนเอง สังคมประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์สามารถปรับปรุงตัวเองให้ก้าวหน้า รวมทั้งแก้ไขปัญหาของตนเองได้โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ปกครองตนเอง ทั้งนี้เพราะกลุ่มพวกตนเองย่อมรู้ดีกว่าคนอื่น ๆ ว่าตนเองต้องการอะไร หรือสิ่งใดที่เป็นผลประโยชน์ของพวกตน ซึ่งผลประโยชน์เหล่านี้อาจจะเป็นรูปธรรม เช่น สวัสดิการทางสังคมต่าง ๆ หรืออาจจะเป็นนามธรรม เช่น เสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคมก็ได้

2 หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

การดำรงสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไว้ด้วยการควบคุมไม่ให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้นั้น มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แห่งหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญที่มาจากรากฐานตามแนวคิด เรื่องลำดับชั้นของกฎหมายที่ถือกันว่ากฎหมายนั้นมีหลายรูปแบบย่อมต้องมีรูปแบบหนึ่งที่ควรกำหนดว่าอยู่สูงกว่ารูปแบบอื่น ๆ อย่างไรก็ตามเรื่องลำดับชั้นของกฎหมายก็ได้ถูกพัฒนาการมาจากแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายโดยประกอบด้วยแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ สำนักงานกฎหมายบ้านเมือง ทฤษฎีสัญญาประชาคม และพัฒนาการจากแนวคิดในเรื่องลำดับชั้นของกฎหมายด้วยกันเองในภาคพื้นยุโรป ในเรื่องของหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญได้ก่อให้เกิดผลดังคำจำกัดความต่าง ๆ ที่อธิบายเกี่ยวกับหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไว้ประกอบด้วย ความหมายแห่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ วัตถุประสงค์ของการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ผลความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ดังนี้

2.1 ความหมายแห่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นกฎเกณฑ์ทั้งหมดที่รัฐนั้นจะต้องปฏิบัติตามทำให้รัฐธรรมนูญมีคุณค่าหรือลำดับศักดิ์สูงกว่ากฎเกณฑ์อื่นของรัฐทั้งหมด โดยได้รับการยอมรับว่าเป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับสูงสุดในระบบกฎหมายของรัฐ และในกรณีที่มีความขัดแย้งระหว่างกฎหมายกับรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญ

ย่อมอยู่ในฐานะที่มาก่อน ซึ่งมีผลทำให้กฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้นตกเป็น โฆษะไม่อาจบังคับใช้ได้ต่อไป³ จึงมีผลทำรัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุดแห่งรัฐมีลำดับศักดิ์อยู่เหนือกฎหมายอื่นใด

2.2 ผลความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

หลักแห่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญซึ่งมีผลทำให้กฎหมายที่ขัดหรือแย้งมีผลเสียเปล่ามาแต่เริ่มต้นหรือทำให้ไม่มีผลบังคับในเวลาต่อมา อนึ่งหลักแห่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนี้ยังได้ก่อให้เกิดผลแห่งความผูกพันเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญที่จะต้องมีความสัมพันธ์กับบทบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ได้แก่ กฎหมายอื่นใดในระบบกฎหมายจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ และการแก้ไขรัฐธรรมนูญทำได้ยากกว่าการแก้ไขกฎหมายธรรมดา ซึ่งเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการสร้างกลไกเพื่อคุ้มครองรัฐธรรมนูญ ดังนี้⁴

1) กฎหมายอื่นใดในระบบกฎหมายจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้

เป็นการประกันสถานะแห่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญเมื่อรัฐธรรมนูญมีสถานะเหนือกว่ากฎหมายทั้งปวงแล้ว ไม่ว่ากฎหมายนั้นจะมีอยู่ก่อนหรือหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้วก็ตาม กฎหมายดังกล่าวจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ เนื่องจากเหตุผลที่ว่า หากยอมให้กฎหมายอื่นใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญย่อมไร้ผลไปและกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญนั้นอาจวางหลักเกณฑ์ใหม่แทนที่ที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้แล้ว ซึ่งจะเป็นการขยายอำนาจให้กับองค์กรนิติบัญญัติหรือรัฐสภาในการตรากฎหมาย

ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากกฎหมายทั่วไป โดยรัฐธรรมนูญจะต้องกำหนดวิธีการหรือกระบวนการในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงตัวของรัฐธรรมนูญไว้ เฉพาะมีความแตกต่างจากกฎหมายทั่วไป และที่สำคัญต้องกำหนดให้มีกระบวนการในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ตราขึ้นโดยองค์กร นิติบัญญัติจากองค์กรหรือสถาบันที่เรียกว่า judicial Review เข้ามาทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

2) การแก้ไขรัฐธรรมนูญทำได้ยากกว่าการแก้ไขกฎหมายธรรมดา

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายพื้นฐานของรัฐที่ก่อตั้งอำนาจแห่งรัฐและกำหนดกรอบการใช้อำนาจของรัฐรวมทั้งกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ของรัฐและระหว่างรัฐกับประชาชน กฎหมายทั่วไปที่ใช้บังคับในรัฐล้วนมีกระบวนการที่ต้องอาศัยอำนาจจากรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น ดังนั้นการที่จะพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงเป็นเรื่องสำคัญและจะต้องกระทำได้โดยยากยิ่งกว่าการแก้ไขกฎหมายทั่วไป ปัญหาที่จะต้องพิจารณาต่อไปคือเรื่องขององค์กรที่จะเข้ามามีอำนาจในการแก้ไข

³ Ekkehart Stein, *Staatsrecht*, 14. Aufl., Tübingen 1993; S.13 อ้างถึงใน บรรเจิด สิงคะเนติ, *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ*, (กรุงเทพฯ ฯ : วิทยุชน, 2544), หน้า 24.

⁴ อัจฉนา พึ่งเย็น, *การควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญโดยศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 38 - 39.

รัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุที่ องค์การตามรัฐธรรมนูญภายใต้อำนาจอธิปไตยแห่งรัฐซึ่งถูกก่อตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในทางทฤษฎีเรื่องอำนาจมองการก่อตั้งองค์กรสูงสุดที่จะมีอำนาจแก้ไขรัฐธรรมนูญได้จะต้องเป็นองค์กรที่ให้รัฐธรรมนูญนั้น แต่องค์กรทั้งสามของอำนาจอธิปไตยที่ประกอบด้วย องค์การนิติบัญญัติ องค์การบริหาร และองค์กรตุลาการนั้นมีฐานะที่ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ จึงไม่อาจเป็นองค์กรที่จะมีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้อย่างดีก็ ทำได้แต่เพียงเป็นองค์กรที่เสนอแนะสภาพแห่งปัญหาและวางแนวทางในการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญเท่านั้น

ในเรื่องของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงควรมีแนวความคิดจัดตั้งองค์กรพิเศษ ซึ่งมีที่มาจากอำนาจในการจัดทำรัฐธรรมนูญ เนื่องจากองค์กรพิเศษนี้มีสถานะที่เหนือกว่ารัฐธรรมนูญชอบที่จะมีอำนาจในการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ เช่น สภาร่างรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

2.3 การคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

ในประเทศที่มีระบบ “รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร” และมีการสถาปนาให้รัฐธรรมนูญเป็น “กฎหมายสูงสุด” ซึ่งนอกจากรัฐธรรมนูญจะเป็นแม่บทของกฎหมายทั้งปวงแล้ว รัฐธรรมนูญยังเป็นกฎหมายที่กำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ขององค์กรรัฐ ตลอดจนกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ เหล่านั้นด้วย โดยมีทฤษฎีอธิบายสนับสนุนรากฐานแห่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญสรุปได้ 5 ประการ⁵ ดังนี้

1. คำอธิบายเชิงอุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญเป็นสัญญาประชาคมที่สมาชิกในสังคมทุกคนร่วมตกลงกันสร้างขึ้นเป็นกฎเกณฑ์ในการปกครองสังคมนั้น ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้ได้ปกครองต้องเคารพต่อรัฐธรรมนูญ คำอธิบายนี้อยู่ในปรัชญาของ ลีอกรุสโซ ปรากฏในคำประกาศเอกราชของสหรัฐอเมริกา และตอนท้ายคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1789

2. คำอธิบายเชิงกระบวนการในการตรารัฐธรรมนูญ : การมีส่วนร่วมโดยตรงของประชาชนโดยวิธีพิเศษ

กระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญโดยใช้วิธีพิเศษจากการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมเช่นนี้ มักไม่ปรากฏในการตรากฎหมายธรรมดาของรัฐสภาตามกระบวนการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ดังนั้นกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญเช่นนี้จึงมีลักษณะอันเป็นพิเศษโดยเห็นถึงความสำคัญที่ทำให้รัฐธรรมนูญต้องเป็นกฎหมายสูงสุด

3. คำอธิบายเชิงที่มาของอำนาจในการจัดทำรัฐธรรมนูญ : การแบ่ง แยกระหว่างอำนาจสูงสุดในการก่อตั้งองค์กรทางการเมืองและอำนาจอื่น

⁵ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชนเล่ม 3 : ที่มาและนิติวิธี, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538) หน้า 18 - 23.

อำนาจในการก่อตั้งองค์กรทางการเมืองเป็นอำนาจสูงสุดโดยมีเหตุผลสนับสนุนอยู่ 2 ประการ

ประการแรก ก่อนมีรัฐธรรมนูญ ไม่มีกฎหมายทางกฎหมายโดยย่อและผูกมัดอำนาจในการก่อตั้งระบบขององค์กรและระบบกฎหมายอยู่แล้ว อำนาจในการก่อตั้งองค์กรทางการเมืองและการให้กำเนิดรัฐธรรมนูญจึงเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญและเป็นผู้สร้างรัฐธรรมนูญ เช่นนี้แล้วอำนาจดังกล่าวย่อมมีอยู่ย่อหน้าอำนาจขององค์กรทั้งหลายที่ถูกสร้างขึ้นและมีอยู่ย่อหน้าถึงที่ถูกสร้างขึ้น

ประการสอง เมื่อมีรัฐธรรมนูญแล้ว รัฐธรรมนูญได้ก่อตั้งระบบกฎหมายและองค์กรทั้งหลายเพื่อใช้อำนาจการเมืองในการปกครอง ดังนั้นรัฐธรรมนูญจึงอยู่ย่อหน้ากฎหมายทั้งหลายและองค์กรอื่น ๆ ที่ได้รับการก่อตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญ องค์กรนั้นย่อมได้รับมอบอำนาจมาจากรัฐธรรมนูญและจากอำนาจสูงสุดในการก่อตั้งองค์กรทางการเมืองไม่ว่าจะเป็น ประมุขของรัฐ รัฐสภา ฝ่ายบริหาร ศาลตุลาการรัฐธรรมนูญ ก็ตาม

หลักการแบ่งแยกระหว่างอำนาจสูงสุดในการก่อตั้งองค์กรทางการเมืองและอำนาจอื่น ทำให้เกิดผลสำคัญทางกฎหมายอย่างน้อย 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง เมื่ออำนาจในการก่อตั้งอำนาจทางการเมืองเป็นอำนาจสูงสุดไม่มีข้อจำกัดและเป็นผู้สร้างรัฐธรรมนูญ องค์กรที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญจึงถูกจำกัดอำนาจโดยสภาพของรัฐธรรมนูญนั้น แสดงออกด้วยการกำหนดขอบอำนาจ การกำหนดกระบวนการ และการถูกกำหนดเนื้อเรื่องที่จะใช้อำนาจซึ่งรัฐธรรมนูญจะเป็นผู้บัญญัติข้อจำกัดเหล่านี้ ดังนั้นองค์กรที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐธรรมนูญจึงมีและใช้อำนาจอย่างถูกจำกัด และจะใช้อำนาจให้ขัดกับรัฐธรรมนูญมิได้ อีกทั้งการตีความรัฐธรรมนูญก็ต้องตีความตามเจตนาของอำนาจสูงสุดในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง

ประการที่สอง อำนาจในการก่อตั้งองค์กรทางการเมืองสูงสุดที่มีอยู่ก่อนรัฐธรรมนูญและมีอยู่เหนือรัฐ ศาสตราจารย์ บรูโด สรุปว่า อำนาจนี้อยู่เหนือรัฐและมีอยู่ได้ทั้ง ๆ ที่ไม่มีรัฐไม่อยู่ใต้รัฐ ข้อพิสูจน์คือ รัฐธรรมนูญของหลายประเทศไม่ได้เกิดขึ้นโดยอำนาจการเมืองในรัฐ แต่เกิดจากอำนาจสูงสุดภายนอก เช่น รัฐธรรมนูญแคนาดาผู้ตราคือ รัฐสภาอังกฤษ แต่อำนาจที่ถูกก่อตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจในรัฐที่ใช้ได้เหนือดินแดนและประชากรของรัฐเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คืออำนาจนี้เป็นอำนาจรัฐ

ประการที่สาม อำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจต่อเนื่องจากอำนาจในการก่อตั้งองค์กรสูงสุดแต่เดิม หรือเรียกศัพท์ทางวิชาการว่า อำนาจในการเปลี่ยนแปลงองค์กรซึ่งได้รับมอบอำนาจมาจากอำนาจในการก่อตั้งองค์กรที่อยู่สูงกว่าอำนาจนิติบัญญัติเพราะ ถ้าอำนาจในการเปลี่ยนแปลงองค์กรโดยรัฐธรรมนูญกับอำนาจนิติบัญญัติเป็นสิ่งเดียวกัน ก็เท่ากับยอมให้องค์กรเพียงองค์กรเดียวที่รัฐธรรมนูญตั้งขึ้นคือ รัฐสภา สามารถขยายอำนาจของตนเหนืออำนาจอื่นได้โดยไม่มีที่สิ้นสุด เป็นการทำลาย คุณภาพขององค์กรและอำนาจที่รัฐธรรมนูญตั้งขึ้น และจะทำลายรัฐธรรมนูญในท้ายที่สุด ด้วยเหตุดังกล่าวอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงแตกต่างและอยู่เหนือจากอำนาจนิติบัญญัติ ที่ไม่สามารถใช้อำนาจและวิธีการเดียวกันกับการออกและการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายธรรมดา

นำมาใช้กับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หากจะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะต้องมีองค์กฤษฎีกาพิเศษที่อาจเลือกตั้งขึ้นใหม่หรือใช้อ้องการนิติบัญญัติจัดให้ประชุมร่วมกันโดยใช้วิธีการพิเศษ

4. คำอธิบายเชิงเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ

ความสูงสุดของรัฐธรรมนูญด้วยเหตุผลที่รัฐธรรมนูญจัดตั้งองค์กรทางการเมืองและจัดการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย ทำให้เกิดดุลยภาพของอำนาจเพื่อจำกัดอำนาจรัฐไม่ให้มีมากเกินไปและเพื่อรับรองสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคของบุคคล โดยนัยนี้แล้วถ้าจะจำกัดอำนาจรัฐให้ได้ผล รัฐธรรมนูญจะต้องเป็นกฎหมายสูงสุดเหนือกฎหมายใดทั้งมวล ดังนั้นความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญตามการอธิบายนี้จึงมีรากฐานมาจากเนื้อหาของรัฐธรรมนูญนั่นเอง

5. คำอธิบายเชิงรูปแบบ

เมื่อรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่ก่อตั้งองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยและแบ่งสรรอำนาจระหว่างองค์กรนั้น ๆ ดังนั้นรัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญที่สุดและสูงสุดด้วย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องทางเนื้อหาวิธีการร่าง อุดมการณ์ ฯลฯ

เมื่อวิเคราะห์ถึงความสำคัญของรัฐธรรมนูญที่อยู่ในสถานะอันเป็นกฎหมายสูงสุดแล้ว จึงมีความจำเป็นจะต้องให้การคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญโดยจัดสร้างกลไกเพื่อใช้ในการคุ้มครองอันได้แก่⁶

- 1) การกำหนดรูปแบบของรัฐธรรมนูญให้มีการบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการห้ามมิให้ตัวบทกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
- 2) การมีบทบัญญัติให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทำได้ยากกว่ากฎหมายธรรมดา
- 3) การกำหนดเรื่องหลักการแบ่งแยกอำนาจไว้ในรัฐธรรมนูญ
- 4) การกำหนดให้มีองค์การที่ทำหน้าที่วินิจฉัยขอบข่ายอำนาจในทางรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

⁶ นพดล เสงเจริญ, ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน, ใน รวมบทความทางวิชาการของศาลรัฐธรรมนูญ ชุดที่ 1 : ศาลรัฐธรรมนูญไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2544), หน้า 23.

3. สถานะของสถาบันตุลาการตามหลักการประชาธิปไตยและหลักนิติธรรม⁷

สาระทั้งหลักการประชาธิปไตยและหลักนิติธรรมล้วนให้ความสำคัญแก่บทบาทของสถาบันตุลาการหรือศาล โดยระบุเงื่อนไขจำเป็นคือ สถาบันนี้ต้องมีความเป็นอิสระ หากประเทศใดสถาบันตุลาการมิได้เป็นอิสระจะถือว่าปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยและหลักนิติธรรมมิได้ เนื่องจากปัจจุบันสังคมไทยมีการกล่าวถึงหลักนิติธรรมกันมาก ดังเช่นในรัฐธรรมนูญ 2550 ก็ได้ระบุคำนี้ไว้ในบททั่วไป มาตรา 3 วรรค 2 ความว่า "การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม" คำว่า หลักนิติธรรม จึงเป็นคำที่คนในสังคมไทยซึ่งมีส่วนร่วมในการร่วมลงประชามติรับรัฐธรรมนูญ ควรทราบความหมายเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่ระบุไว้ใน

หลักนิติธรรม หรือการปกครองโดยกฎหมาย (The Rule of Law) มีรากเหง้าทางความคิดมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ และในปัจจุบันได้มีการพัฒนาความหมายไปอย่างลุ่มลึกยิ่งขึ้น สำหรับความหมายแต่แรกเริ่มและเป็นพื้นฐาน คือ เป็นการปกครองที่ให้อิทธิพลเป็นใหญ่ มิใช่ยึดตัวบุคคล ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย แม้แต่ตัวผู้ปกครองเองก็ต้องจำกัดตนอยู่ภายใต้กฎหมาย การปกครองโดยกฎหมายมาจากคำหรือมโนทัศน์ดั้งเดิมในภาษากรีกมีความหมายว่า ทุกคนมีความเสมอภาคทางกฎหมาย โดยหลักนิติธรรมเกิดก่อนประชาธิปไตย ในด้านข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในการต่อสู้เพื่อวางรากฐานของหลักนิติธรรมมีมาอย่างยาวนาน ก่อนที่จะเกิดระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ในความหมายที่ว่า การปกครองที่อำนาจรัฐได้มาโดยการยินยอมของประชาชนผ่านการเลือกตั้ง กล่าวในแง่แล้วหลักนิติธรรมตามความหมายเดิมจึงไม่จำเป็นต้องผูกอยู่กับรัฐประชาธิปไตย เพราะขณะนั้นยังไม่เกิดรัฐประชาธิปไตยเลย เช่น กรณีอังกฤษในบางช่วงเวลาของยุคที่ใช้ระบอบราชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม จากกรณีการปกครองแบบเผด็จการของนาซีที่อ้างว่าเป็นไปโดยกฎหมาย ทำให้นักวิชาการตระหนักถึงความจำเป็นในการทำความเข้าใจความหมายของหลักนิติธรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยได้ตกผลึกทางความคิดว่าหลักนิติธรรมมิได้มีความหมายเฉพาะแค่เป็นการปกครองโดยที่อ้างถึงกฎหมายโดยรูปแบบเท่านั้น ซึ่งอาจนำไปสู่ข้ออ้างความชอบธรรมของรัฐเผด็จการอำนาจนิยมเสียด้วยซ้ำ นักวิชาการในระยะหลัง ๆ จึงได้หันมาพิจารณาถึงเนื้อหาของความหมายของหลักนิติธรรมอย่างจริงจัง และเห็นว่า การปกครองโดยกฎหมายจะต้องมีเนื้อหาสาระของกฎหมายที่เป็นกฎหมายที่ดีด้วย เนื่องจากเป้าหมายแท้จริงของหลักนิติธรรมคือการจำกัดอำนาจของผู้ปกครองให้อยู่ภายใต้กฎหมาย หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง โดยคนทุกคนล้วนเสมอภาคกันต่อเบื้องหน้ากฎหมาย โดยนัยนี้กฎหมายที่ว่านั้นย่อมต้องมีคุณลักษณะของกฎหมายที่ดี หากเป็นรัฐเผด็จการจะถือว่าปกครองโดยหลักนิติธรรมมิได้

⁷ วสันต์ ติมิปีเฉลิม, <http://www.thaingoo.org/writer/view.php>.

นอกจากนี้แล้ว เพื่อให้เนื้อหาของสาระของกฎหมายที่ดีนั้นได้ถูกนำไปปฏิบัติอย่างแท้จริง แก่นความหมายของหลักนิติธรรมอีกด้านที่ขาดไม่ได้คือ จะต้องมิกลไกในการบังคับใช้กฎหมาย (legal procedure) ที่ดีอีกด้วย

โดยสรุป หลักนิติธรรมในปัจจุบันมีความหมายชัดเจนว่า เป็นการปกครองโดยกฎหมาย ซึ่งแสดงออกในลักษณะสองด้าน ด้านหนึ่ง เนื้อหาสาระของกฎหมายนั้นเป็นกฎหมายที่ดี และอีกด้านหนึ่ง มิกลไกในการบังคับใช้ให้กฎหมายที่ดีให้ได้รับการปฏิบัติจริง โดยในประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของกฎหมายที่ดีนั้น นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่า กฎหมายต้องไม่มีผลย้อนหลังในทางเป็นโทษ กฎหมายต้องมีความแน่นอน ชัดเจน ได้สัดส่วน เป็นต้น นอกจากนี้เนื้อหาของกฎหมายที่ดีนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย หากไม่ชัดเจนตรงนี้ด้วยแล้ว ต่อให้มีมิกลไกในการบังคับใช้กฎหมายที่ว่าเป็นกลาง หลักนิติธรรมนั้นก็ยังไม่ครบถ้วนยังจำกัดอยู่แค่ความยุติธรรมในรูปแบบหาได้ทำให้เกิดความยุติธรรมโดยเนื้อหาที่แท้จริง สำหรับประเด็นเกี่ยวกับมิกลไกในการบังคับใช้กฎหมาย (legal procedure) นั้น นักวิชาการที่สำคัญล้วนเห็นว่า การมีองค์กรตุลาการที่เป็นอิสระและเป็นกลาง มีกระบวนการพิจารณาที่เป็นธรรม เป็นต้น เป็นสาระสำคัญของหลักนิติธรรม

หลักการแบ่งแยกอำนาจในฐานะองค์ประกอบของหลักนิติธรรมและหลักการจัดกลไกการปกครองของระบอบประชาธิปไตย นักวิชาการหลายท่านได้ระบุหลักการแบ่งแยกอำนาจหมายถึง หลักการให้อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ถูกใช้โดยองค์กรที่ต่างกัน เป็นองค์ประกอบข้อใหญ่ข้อหนึ่งของหลักนิติธรรมด้วย หลักการแบ่งแยกอำนาจสัมพันธ์กับการเหนี่ยวรั้งซึ่งกันและกัน (checks and balances – ว่า checks (คำนาม) ในที่นี้ไม่ได้หมายถึง การตรวจสอบ (examinations) เมื่อประกอบเป็นส่วนหนึ่งของนามวลี "checks and balances" นั้น คำทั้งสอง คือ checks และ balances มีความหมายในทางขัดแย้งกัน "checks" หมายถึง การหยุด (stop) การยับยั้งหรือจำกัด (restraint) อำนาจทุกกลุ่มโดยไม่มีกลุ่มใดสามารถใช้ อำนาจได้อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่ "balances" หมายถึง การที่ทุกกลุ่มมีอำนาจที่แน่นอนในขอบเขตหนึ่ง จึงแปลได้ว่า "การเหนี่ยวรั้งซึ่งกันและกัน" และในการพิจารณากรณีองค์กรตุลาการนั้น หลักการแบ่งแยกอำนาจเกี่ยวข้องกับหลักการมีองค์กรตุลาการที่เป็นอิสระโดยตรง เพราะทำให้องค์กรตุลาการไม่ขึ้นกับอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติหรือบริหาร จึงสามารถตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายบริหาร หรือรวมทั้งของฝ่ายนิติบัญญัติได้ มองในแง่ของระบอบประชาธิปไตยอันหมายถึงการปกครองประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชนนั้นก็มีความสำคัญในด้านการจัดกลไกการปกครองเพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้ได้อย่างแท้จริงคือ หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการนี้จึงสามารถถูกพิจารณาได้ทั้งในแง่เป็นส่วนหนึ่งของหลักนิติธรรมดังที่กล่าวมาก่อนแล้วข้างต้น และสามารถถูกมองในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของหลักการจัดกลไกการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยได้ด้วย แต่ไม่ว่าจะมองจากแง่ใดจะเห็นว่าการดำรงอยู่ของสถานะของสถาบันตุลาการซึ่งเป็นกลไกหนึ่งของการแบ่งแยกอำนาจ โดยมีความเป็นอิสระ

นั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง อันเป็นเครื่องชี้อย่างหนึ่งว่า ประเทศนั้นยึดหลักประชาธิปไตยและนิติธรรมหรือไม่ เพียงใด

โดยสรุป กล่าวได้ว่า การที่ความหมายของหลักนิติธรรมครอบคลุมถึงคุณลักษณะการมีกฎหมายที่ดี และการมีกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่ดีด้วยนั้น นับว่าสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยด้วยเช่นกัน เพราะประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่รัฐบาลมาจากการยินยอมของประชาชน ซึ่งแม้ในทางปฏิบัติจะเป็นการปกครองโดยเสียงข้างมากก็ตาม แต่ก็ต้องคุ้มครองสิทธิของเสียงข้างน้อยคนทุกคนมีความเสมอกันทางกฎหมาย เสียงข้างมากหรือเสียงข้างน้อยไม่อาจใช้อำนาจอย่างผิดกฎหมายได้ และเพื่อให้หลักประกันต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนมีขึ้นจริง หลักการแบ่งแยกอำนาจยังถูกพิจารณาในฐานะเป็นหลักการสำคัญในการจัดกลไกการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยด้วย เหตุนี้จึงถือกันว่า หลักนิติธรรมตามความหมายล่าสุดหรือหลักนิติธรรมในยุคปัจจุบัน แสดงออกได้ก็แต่ในการปกครองประชาธิปไตยเท่านั้น และนับเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้หรือเป็นเสาหลักของประชาธิปไตยเลยทีเดียว หรือสามารถกล่าวได้ว่า ประชาธิปไตยที่แท้ต้องมีหลักนิติธรรมกำกับ และหลักนิติธรรมจะดำรงอยู่ได้ก็แต่ในรัฐประชาธิปไตยเท่านั้น

4. ศาลรัฐธรรมนูญกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญเป็นรูปแบบศาลพิเศษใช้อำนาจอธิปไตยทางด้านตุลาการ อำนาจหน้าที่หลักสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญประการหนึ่งได้แก่ การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายมิให้ร่างกฎหมายหรือกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หัวข้อนี้จะศึกษาถึง

- การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ
- อำนาจหน้าที่ และผลคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง
- คำวินิจฉัยซึ่งส่งผลกระทบต่อองค์กรทางการเมือง ในการเข้าสู่อำนาจ การใช้ อำนาจ และการพ้นจากอำนาจ

4.1 การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติให้จัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในหมวด 10 ส่วนที่ 2 เป็นสถาบันในทางกฎหมายมหาชนรูปแบบองค์กรศาล ใช้อำนาจตุลาการ มีอำนาจที่ต่างจากศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร โดยศาลรัฐธรรมนูญจะทำหน้าที่หลักในการวินิจฉัย

ปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และคดีทางรัฐธรรมนูญอื่นตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้อำนาจไว้

4.1.1 องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 204 บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วย ประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 คน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่น 8 คน รวมเป็น 9 คน พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งต่อไปนี้

(1) ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ด้วยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 3 คน

(2) ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 2 คน

(3) ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันนิติศาสตร์ ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนิติศาสตร์อย่างแท้จริง จำนวน 2 คน

(4) ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์อื่น ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารอย่างแท้จริง จำนวน 2 คน

ในกรณีไม่มีผู้พิพากษาในศาลฎีกาหรือตุลาการในศาลปกครองสูงสุดได้รับเลือกให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาหรือที่ประชุมใหญ่ในศาลปกครองสูงสุด แล้วแต่กรณีเลือกบุคคลอื่นซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามของการดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติในมาตรา 205 และมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนิติศาสตร์เหมาะสมจะปฏิบัติหน้าที่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตาม (1) หรือ (2) แล้วแต่กรณี

4.1.2 สถานะของศาลรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่สำคัญประการหนึ่งในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ

กฎหมายทั้งการควบคุมก่อนและตรวจสอบหลังจากที่กฎหมายใช้บังคับแล้ว ซึ่งองค์กรใดจะมีสถานะเป็นศาลได้นั้นต้องมีคุณสมบัติและมีลักษณะดังต่อไปนี้⁸

(1) ต้องเป็นองค์กรวินิจฉัยข้อพิพาท คือ องค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการโดยการประเมนข้อเท็จจริงเฉพาะคดีในแต่ละคดีที่เกิดขึ้น แล้วนำด้วยทกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่มาปรับใช้กับข้อเท็จจริงตามที่ประเมนไว้ว่า เมื่อมีข้อเท็จจริงเช่นนั้นเกิดขึ้นจะมีผลในทางกฎหมายประการใด

(2) คำวินิจฉัยขององค์กรนั้นต้องถึงที่สุดเด็ดขาด และไม่อาจถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนได้โดยองค์กรอื่นใด หมายความว่า เมื่อองค์กรนั้นได้พิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทโดยคำวินิจฉัยแล้ว คำวินิจฉัยนั้นจะต้องไม่อยู่ในสถานะที่ถูกกลับหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้อีก ไม่ว่าจะโดยองค์กรที่ทำคำวินิจฉัย หรือโดยองค์กรอื่นใด และเมื่อมีคำวินิจฉัยขององค์กรนั้นซึ่งอยู่ในลำดับสูงสุดแล้วคำวินิจฉัยขององค์กรนั้นจะต้องถือว่าเป็นที่สุดไม่อาจโต้แย้งต่อไปได้แม้จะเหมาะสมหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติรับรองหลักการเช่นนี้ไว้ในมาตรา 216 วรรคห้า ว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ

(3) การดำเนินกระบวนการพิจารณา การมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งใด ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้าฟังได้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งกระทำลับหลังจะต้องมีเหตุผลที่สมควรและต้องเปิดโอกาสให้คู่กรณีสามารถนำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อปกป้องสิทธิประโยชน์ส่วนตัวได้เสียของตนอย่างเต็มที่ ทั้งในกรณีที่เป็นการสนับสนุนข้ออ้างของตนเองและในกรณีที่เป็นการหักล้างข้อกล่าวหาของฝ่ายตรงกันข้าม ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 มาตรา 216 วรรคหก ประกอบมาตรา 300 วรรคห้า รัฐสภายังไม่ได้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญได้ออกข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ใช้บังคับสรุปหลักเกณฑ์ในการดำเนินการพิจารณาคดี การมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งได้ว่า การพิจารณาคดีต้องกระทำโดยเปิดเผย (ข้อกำหนด ฯ ข้อ 32) ให้โอกาสแก่คู่กรณีแสดงพยานหลักฐานและมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือคู่กรณี (ข้อกำหนด ฯ ข้อ 33) ให้โอกาสคู่กรณีสืบพยานที่อยู่นอกที่ทำการศาล และให้โอกาสคู่กรณีร้องขอให้มีการแถลงเปิดคดีหรือปิดคดี (ข้อกำหนด ฯ ข้อ 39 ข้อ 43) การประชุมเพื่อพิจารณาวินิจฉัยคดีคู่กรณีหรือผู้เกี่ยวข้องจะต้องให้ข้อเท็จจริงหรือความเห็นเป็นหนังสือก็ได้ (ข้อกำหนด ฯ ข้อ 44) องค์กรคณะกรรมการ

⁸ อัจฉนา พึ่งเย็น, เรื่องเดียวกัน, หน้า 26-27.

พิจารณาคดีและการทำคำวินิจฉัยต้องประกอบด้วยตุลาการไม่น้อยกว่า ห้าคน (ข้อกำหนด ฯ ข้อ 24) และ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำความเข้าใจในการวินิจฉัยในส่วนของตนเป็น หนังสือ พร้อมแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ (ข้อกำหนด ฯ ข้อ 54)

(4) มีหลักประกันความเป็นอิสระ การทำคำวินิจฉัยขององค์กรนั้นจะต้องไม่ตก อยู่ภายใต้ อิทธิพลหรืออำนาจบังคับบัญชาจากองค์กรอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ด้วยเหตุนี้ระบบการบังคับ บัญชาตามลำดับชั้นจึงไม่อาจนำมาใช้กับระบบงานขององค์กรตุลาการได้ ในส่วนของหลักประกันความ เป็นอิสระจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 มาตรา 216 วรรคสอง บัญญัติให้ตุลาการศาล รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำความเข้าใจในการวินิจฉัยในส่วนของตนพร้อมแถลงด้วยวาจา ต่อที่ประชุมก่อนลงมติ การบัญญัติไว้เช่นนี้เป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นอิสระของตุลาการศาล รัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทให้ยุติตามความเห็นที่ไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของระบบการบังคับ บัญชา

ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีคุณสมบัติและลักษณะครบทั้ง 4 ประการ จึงมีสถานะเป็นองค์กร ศาลใช้อำนาจตุลาการเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทให้ยุติ ไม่ว่าจะเรียกชื่อว่าตุลาการหรือศาล หรือเรียกชื่อ ด้วยถ้อยคำอื่นก็ตาม ดังนั้น องค์กรศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 มีสถานะเป็น องค์กรศาลอย่างเต็มรูปแบบและเป็นรูปแบบศาลพิเศษ จัดอยู่ในระบบรวมศูนย์เนื่องจากไม่ใช่ศาลยุติธรรม

4.1.3 วาระและการสิ้นสุดการดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วย “ประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญมีวาระการดำรงตำแหน่งเก้าปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ดำรงตำแหน่ง ได้เพียงวาระเดียว

ประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งพ้นจากตำแหน่งตาม วาระ ให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้รับแต่งตั้ง ใหม่เข้ารับหน้าที่⁹

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีวาระการดำรงตำแหน่ง 9 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียง วาระเดียว การที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสามารถดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียวตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ

⁹ มาตรา 208.

ไว้เช่นนี้ เท่ากับได้ยอมรับในเรื่องหลักประกันแห่งความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการปฏิบัติหน้าที่จะไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ที่มีอำนาจแต่งตั้งและนอกจากการพ้นตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามวาระแล้ว รัฐธรรมนูญยังได้บัญญัติเหตุแห่งการพ้นจากการดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไว้ว่า นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

1. ตาย
2. มีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์
3. ลาออก
4. ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 205
5. กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 207
6. วุฒิสภามีมติตามมาตรา 274 ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง
7. ต้องคำพิพากษาให้จำคุก¹⁰

วาระในการดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมิใช่จะดำรงตำแหน่งอยู่จนครบตามวาระเก้าปีเสมอไป แต่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญก็อาจพ้นจากการดำรงตำแหน่งก่อนครบกำหนดตามวาระได้ หากเข้าข่ายอยู่ในหลักเกณฑ์ มาตรา 209 (1 - 7)

4.2 อำนาจหน้าที่ และผลคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง

ด้วยสถานะของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการเพื่อวินิจฉัยข้อพิพาทให้ยุติ ทำให้จำเป็นต้องศึกษาในเรื่องของ อำนาจหน้าที่ วิธีการพิจารณา และผลคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ

4.2.1 อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญแยกพิจารณาได้ 9 ประการ¹¹ คือ

¹⁰ มาตรา 209.

(1) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายและร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติ ก่อนที่จะประกาศใช้บังคับมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 141 มาตรา 154 มาตรา 155 และมาตรา 149)

(2) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้วมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 211 มาตรา 245 มาตรา 257 และมาตรา 212)

(3) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนดมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 184)

(4) การวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการกระทำการใดเพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายหรือไม่ (ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 168)

(5) การวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ (ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 214)

(6) การวินิจฉัยมติหรือข้อบังคับของพรรคการเมือง การพิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการวินิจฉัยกรณีบุคคลหรือพรรคการเมืองใช้สิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 65 มาตรา 106 (7) มาตรา 68 และมาตรา 237)

(7) การวินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรี และกรรมการการเลือกตั้ง (ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 91 มาตรา 182 มาตรา 233)

(8) การวินิจฉัยหนังสือสนธิสัญญาใดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนหรือไม่ (ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 190)

¹¹ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 8) (กรุงเทพฯ ฯ บริษัท พี.เพรส จำกัด, 2554), หน้า 4.

(9) อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มี 8 ประการ ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 13 มาตรา 14 มาตรา 20 (4) มาตรา 31 มาตรา 33 มาตรา 41 มาตรา 91 มาตรา 93 มาตรา 94 มาตรา 98

4.2.2 ผลคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่น ๆ ของรัฐ¹² คำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญมีความแตกต่างไปจากคำพิพากษาของศาลยุติธรรมที่มีผลผูกพันแต่เฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น ซึ่งคำวินิจฉัยหรือสั่งของศาลรัฐธรรมนูญกล่าวได้ว่ามีผลผูกพันเป็นการทั่วไปและกระทบต่อระบบกฎหมายไทยมาก อนึ่ง สำหรับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติของกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและมีผลให้บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นใช้บังคับไม่ได้นับว่าศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้ “อำนาจนิติบัญญัติในทางลบ”¹³ ซึ่งศาลอื่นไม่อาจมีคำวินิจฉัยประเภทนี้ได้

4.3 คำวินิจฉัยซึ่งส่งผลกระทบต่อองค์กรทางการเมือง ในการเข้าสู่อำนาจ การใช้อำนาจ และการพ้นจากอำนาจ

4.3.1 การเข้าสู่อำนาจขององค์กรทางการเมือง

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 3 – 5/ 2550 ศาลรัฐธรรมนูญโดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยรักไทย พรรคพัฒนาชาติไทย และพรรคแผ่นดินไทย กับให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทย 111 คน พรรคพัฒนาชาติไทย 19 คน และพรรคแผ่นดินไทย 3 คน มีกำหนด 5 ปี นับแต่วันที่มิคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2549 ได้ส่งผลกระทบต่อการสร้างมาตรการในการเสริมสร้างความเป็นสถาบันทางการเมืองของฝ่ายนิติบัญญัติ ผู้ที่จะเข้ามาสู่ตำแหน่งทางการเมืองในฐานะผู้แทนเจตจำนงของประชาชนจำเป็นจะต้องคำนึงถึงอุดมการณ์หรือหลักการพื้นฐานของการทำหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นสำคัญ มิใช่การคำนึงการเข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

¹² มาตรา 216 วรรคห้า.

¹³ นพดล เสงเจริญ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

ในฝ่ายบริหารแต่เพียงอย่างเดียว การดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการทำหน้าที่ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยการรวมเข้ากับพรรคการเมืองอื่น ๆ โดยมีได้มีอุดมการณ์หรือแนวนโยบายที่สอดคล้องกันแต่อย่างใด เป็นเพียงเพื่อให้ได้รับตำแหน่งทางการเมืองในฐานะพรรคร่วมรัฐบาลหรือพรรคการเมืองที่มีจำนวนสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีโอกาสในการจัดตั้งรัฐบาล โดยไม่คำนึงถึงแนวทางหรือหลักการของความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองนั้น เป็นเรื่องที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 38/2545 ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยให้กระบวนการสรรหากรรมการการเลือกตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นเหตุให้พลเอก ศิริรินทร์ ชูปเกล้า ที่ได้รับเลือกไปโดยมิชอบ และภายหลังได้รับเลือกให้เป็นประธานกรรมการการเลือกตั้งต้องลาออกพ้นจากตำแหน่งไป

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 13/2555 ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า สมาชิกภาพสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายจตุพร พรหมพันธุ์ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 106 (4) ประกอบมาตรา 101 (3) นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย โดยเห็นว่า คุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียว มิใช่ต้องมีอยู่ในขณะสมัครรับเลือกตั้งเท่านั้น แต่ต้องคงมีอยู่ตลอดระยะเวลาของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดมิได้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองเมื่อใดย่อมทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสิ้นสุดลง เมื่อสมาชิกภาพการเป็นสมาชิกพรรคเพื่อไทยของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง จึงเป็นกรณีที่ทำให้ขาดคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 101 (3) และเป็นเหตุให้สมาชิกภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 106 (4) คำวินิจฉัยนี้ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้จะมีคุณสมบัติเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและต้องคงมีอยู่ตลอดระยะเวลาของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิฉะนั้นจะเป็นเหตุให้ขาดคุณสมบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ซึ่งเป็นการควบคุมตรวจสอบการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองตามหลักนิติรัฐ

4.3.2 การใช้อำนาจขององค์กรทางการเมือง

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 32/2546 ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเอกฉันท์วินิจฉัยว่า ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 มาตรา 17 เฉพาะกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในส่วนของเงินอุดหนุนเฉพาะกิจเพื่อพัฒนาองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ และเงินอุดหนุนเฉพาะกิจเพื่อพัฒนาด้านการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ไม่ปรากฏว่ามีการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 180 วรรคหก คำวินิจฉัยนี้ศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนในการควบคุมการพิจารณาจัดสรรงบประมาณที่มุ่งไปสู่ท้องถิ่นมิให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และกรรมการงบประมาณมีส่วนได้เสียในการใช้อำนาจพิจารณาเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี อันเป็นการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจมิให้เกิดการขัดกันแห่งผลประโยชน์ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้เกี่ยวข้อง

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 11/2542 ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า หนังสือแจ้งความจำนงขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงินที่รัฐบาลมิไปถึงกองทุนการเงินระหว่างประเทศเป็นการชี้แจงนโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลเพื่อเป็นเหตุผลประกอบการขอใช้สิทธิถอนเงินจากกองทุนฯ มีลักษณะเป็นการดำเนินการฝ่ายเดียวของรัฐบาลไทย เพื่อขอใช้สิทธิของตนในฐานะเป็นรัฐสมาชิก จึงมิใช่ “หนังสือสัญญา” ในความหมายของความ ตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้ทำขึ้นเป็นหนังสือกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ นอกจากนี้ แม้ว่ารัฐบาลไทยได้กำหนดจะปฏิบัติการบางอย่างซึ่งเป็นเกณฑ์ปฏิบัติไว้ หนังสือแจ้งความจำนง ดังเช่นในหนังสือแจ้งความจำนงฉบับที่ 5 ระบุให้การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายล้มละลายโดยจะดำเนินการให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบภายในวันที่ 31 ตุลาคม 2541 เป็นเกณฑ์ปฏิบัติก็ตาม แต่การที่รัฐบาลยังไม่สามารถดำเนินการตามเกณฑ์ปฏิบัติได้กองทุนฯ ก็มีได้ถือว่าเป็นการละเมิดพันธะที่มีต่อกองทุนฯ ในฐานะรัฐสมาชิก และไม่ส่งผลให้ได้รับโทษภายใต้ข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หนังสือแจ้งความจำนงที่รัฐบาลมิไปถึงกองทุนฯ จึงมิใช่ “หนังสือสัญญา” คำวินิจฉัยนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้ทำหน้าที่ตามกรอบนิติรัฐในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของฝ่ายบริหารให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นการเสริมสร้างการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารในการดำเนินความตกลงระหว่างประเทศในรูปแบบการแสดงเจตนาแต่เพียงฝ่ายเดียว เพื่อแก้ไขสถานะเศรษฐกิจของประเทศ อันเป็นปัญหาในทางนโยบายสาธารณะที่ฝ่ายบริหารจะต้องกำหนดแนวทางหรือทางเลือกในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ อันเป็นประเด็นของการตอบสนองต่อความต้องการและความสำคัญของปัญหาในสถานการณ์ ขณะระบบการเมืองของไทยจะต้องสร้างผลผลิตในรูปแบบของนโยบายสาธารณะในการขอรับความช่วยเหลือจากสถาบันทางการเงินระหว่างประเทศ ฝ่ายบริหาร จึงจำเป็นต้องสร้างผลผลิตเข้าสู่ระบบการเมืองของไทย โดยการดำเนินการทำความตกลงระหว่างประเทศในรูปแบบดังกล่าว เพื่อตอบสนองต่อ

สภาพแวดล้อมภายนอกประเทศและสถานะเศรษฐกิจภายในประเทศ เพื่อดำรงอยู่ของระบบการเมืองของไทย ภายใต้อสภาพแวดล้อมดังกล่าว

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 30/2548 ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. มาตรา 38 วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 มาตรา 32 และมาตรา 48 เนื่องจากการพิจารณาแล้วเห็นว่า การริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญามีความมุ่งหมายที่ลงโทษกับผู้กระทำหรือมีทรัพย์สินไว้เป็นความผิด กรณีตามร่างพระราชบัญญัติการผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. มาตรา 38 วรรคหนึ่ง เครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดีไม่ได้เป็นทรัพย์สินที่ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิดหรือเป็นทรัพย์สินซึ่งได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินซึ่งบุคคลใดมาโดยได้กระทำความผิด เป็นเรื่องที่ไม่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อจะเริ่มทำการผลิต ไม่แจ้งสถานที่ผลิตและการย้ายสถานที่ผลิต ไม่ทำและแสดงเครื่องหมายรับรองการผลิตและแสดงเครื่องหมายรับรองงานต้นแบบ ไม่ใช้เครื่องหมายรับรองการผลิต ไม่แจ้งการได้มาหรือมีไว้ในครอบครอง ซึ่งเครื่องจักร ไม่แจ้งการจำหน่าย จ่าย โอน เครื่องจักรหรือเครื่องจักรที่พ้นการครอบครอง ก็ให้ศาลสั่งริบเครื่องจักรนั้น โดยศาลไม่มีดุลพินิจว่าจะริบเครื่องจักรนั้นหรือไม่ ไม่คำนึงว่าเจ้าของจะรู้เห็นเป็นใจด้วยหรือไม่ และไม่ให้อโอกาสเจ้าของได้พิสูจน์ว่ารู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดด้วยหรือไม่ และไม่ให้อโอกาสเจ้าของได้พิสูจน์ว่ารู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดด้วยหรือไม่ ซึ่งเป็นการริบโดยเด็ดขาด ไม่ได้พิจารณาถึงความผิดและความเหมาะสมในการลงโทษ เป็นการใช้มาตรการลงโทษที่รุนแรงแก่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินถือว่าเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคล ในทรัพย์สินเกินกว่าความจำเป็นและกระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน คำวินิจฉัยนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้เข้าไปควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ รวมถึงคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็น ผู้เสนอกฎหมายส่วนใหญ่เพื่อขอคำแนะนำและยินยอมจากรัฐสภา ในเชิงป้องกันเพื่อไม่ให้ตรากฎหมายซึ่ง มีลักษณะไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกินกว่า ที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้ อันเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการใช้อำนาจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาให้ใช้อำนาจด้วยความรอบคอบและมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 10/2551 ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการในการบริหารราชการแผ่นดินในหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐสภาและภายใต้การกำกับดูแลของประธานรัฐสภา ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ.

2541 และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 แม้จะมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการ การบริหารงานบุคคลและบริหารงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว แต่ก็เป็นการดำเนินงานเพื่อประโยชน์และตอบสนองต่อภารกิจของหน่วยงานฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบหรือกำกับดูแลของรัฐสภาหรือประธานรัฐสภา การใช้อำนาจหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในฐานะกรรมการในการบริหารราชการแผ่นดินภายใต้ขอบเขตของบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว มิได้เป็นการใช้สถานะหรือตำแหน่งเข้าไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติราชการหรือการดำเนินงานในหน้าที่ประจำของข้าราชการหรือการบริหารงานบุคคลของฝ่ายอื่น ทั้งการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวก็เพื่อประโยชน์ของหน่วยงานที่อยู่ความรับผิดชอบหรือกำกับดูแลของรัฐสภาหรือประธานรัฐสภา จึงเห็นว่าการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการในการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายนิติบัญญัติตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 นั้น ไม่เป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 266 คำวินิจฉัยนี้ส่งผลเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพของสถาบันนิติบัญญัติในการใช้อำนาจในกลไกของสถาบันนิติบัญญัติ อันเป็นกลไกที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ทั้งในด้านการบริหารงานบุคคลและในการพัฒนาทางด้านการวิจัยและวิชาการ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเป็นสถาบันทางการเมืองของฝ่ายนิติบัญญัติของไทย

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 18 - 22/2555 ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใช้สิทธิและเสรีภาพในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 โดยจะจัดตั้งสมาชิกรัฐสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ด้วยการร่างใหม่ทั้งฉบับเป็นกรณีบุคคลหรือพรรคการเมืองนั้นได้ใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ หรือไม่ โดยศาลรัฐธรรมนูญให้ยกคำร้องทั้งห้าคำร้อง คำวินิจฉัยนี้ศาลรัฐธรรมนูญเรื่องนี้ได้วางหลักการใช้อำนาจเพื่อการพิทักษ์รักษารัฐธรรมนูญของประชาชน โดยได้วินิจฉัยรองรับอำนาจการสถาปนารัฐธรรมนูญโดยประชาชนและชี้ให้เห็นถึงกรอบอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาในฐานะตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจมาจากประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยว่ามีอยู่เพียงใด ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญทางกฎหมายรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นกรอบกติกาในการวางรูปแบบการปกครองประเทศ การใช้อำนาจรัฐ และการ

ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐต่าง ๆ อันเป็นการวางกรอบการใช้อำนาจทางการเมืองการปกครองไทย ตามรัฐธรรมนูญที่สำคัญยิ่งและจะส่งผลต่อไปในอนาคตด้วย

4.3.3 การพ้นจากอำนาจขององค์กรทางการเมือง

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 36/2542 ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่า รัฐธรรมนูญมีเจตนาให้บุคคลต่าง ๆ สิ้นสุดสมาชิกภาพหรือพ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญไม่เหมือนกัน คือ ใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุก” โดยไม่มีคำว่า “ถึงที่สุด” แสดงว่า รัฐธรรมนูญบัญญัติให้บุคคลที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ซึ่งเป็นบุคคลที่มีสถานะอันสูงและมีหน้าที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง รัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดในเรื่องการสิ้นสุดสมาชิกภาพหรือการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระของบุคคลเหล่านี้แตกต่างไปจากบุคคลที่ดำรงตำแหน่งอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ถูกศาลพิพากษาให้รับโทษถึงจำคุกก็ไม่ต้องรอให้คดีถึงที่สุด เมื่อรัฐธรรมนูญได้บัญญัติการสิ้นสุดสมาชิกภาพ หรือการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระของบุคคลต่าง ๆ ไว้เป็นสองกลุ่มเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญมีเจตนาให้บุคคลต่าง ๆ สิ้นสุดสมาชิกภาพหรือพ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญไม่เหมือนกัน คือ ให้บุคคลในกลุ่มแรกสิ้นสุดสมาชิกภาพหรือพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระในกรณีถูกศาลพิพากษาให้จำคุกนั้น จะต้องเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุด เป็นคำพิพากษาที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลง ได้อีก ส่วนในกลุ่มที่สอง ใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุก” โดยไม่มีคำว่า “ถึงที่สุด” แสดงว่า รัฐธรรมนูญบัญญัติให้บุคคลในกลุ่มที่สอง เป็นบุคคลที่มีสถานะอันสูงและมีหน้าที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง รัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดในเรื่องการสิ้นสุดสมาชิกภาพหรือการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระของบุคคลเหล่านี้แตกต่างไปจากบุคคลในกลุ่มแรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ถูกศาลพิพากษาให้รับโทษถึงจำคุก ก็ไม่ต้องรอให้คดีถึงที่สุดเหมือนบุคคลในกลุ่มแรก ดังนั้น เมื่อปรากฏว่า ผู้ใดเป็นรัฐมนตรี ซึ่งเป็นบุคคลในกลุ่มที่สอง ความเป็นรัฐมนตรีจึงสิ้นสุดลงทันทีเมื่อถูกศาลพิพากษาให้รับโทษจำคุกโดยไม่ต้องรอให้คดีถึงที่สุดเสียก่อน ซึ่งเมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาจะเห็นว่า ผู้กระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก ถ้ามีเหตุปรานีศาลจะให้ออกรอลงโทษก็ได้ ตามคำพิพากษาของศาลจังหวัดบุรีรัมย์นั้นแม้จะระบุว่าให้ลงโทษจำคุก 6 เดือน แต่คำพิพากษายังได้กล่าวต่อไปถึงเหตุอันควรปรานี ศาลจึงให้ออกรอลงโทษไว้ แสดงว่าศาลเพียงกำหนดโทษโดยยังไม่ต้องให้รับโทษ กรณีจึงแตกต่างจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 216 (4) ที่ใช้คำว่าต้องคำพิพากษาให้จำคุกหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าถูกศาลพิพากษาให้จำคุกโดยไม่มีเงื่อนไขหรือเหตุอันควรปรานีอื่น ดังเช่นคำพิพากษาของศาลจังหวัดบุรีรัมย์ตามคำร้อง ตามบทบัญญัติของ มาตรา 206 (5) นั้น หมายถึง มีคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไปและต้องพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี จึงแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีได้ แสดงให้เห็นอีกกรณีหนึ่งว่า โทษนั้นต้องเป็นโทษจำคุกมีการจำคุกจริงจึงจะ

นับวันพ้นโทษได้ โดยที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 216 (4) ใช้ถ้อยคำทำนองเดียวกันว่าต้องคำพิพากษาให้จำคุก จึงเห็นว่าคุณสมบัติในเรื่องการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีก็ยังคงกำหนดว่าต้องมีการจำคุกจริง แต่เหตุใดจะแปลว่าการจะให้พ้นจากการดำรงตำแหน่งจะให้พิจารณาแต่เพียงว่ามีคำว่า จำคุก ก็ต้องพ้นตำแหน่งแล้ว น่าจะไม่ใช่เป็นกรรมสำหรับผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งแม้ต้องการให้มีการตรวจสอบอย่างเข้มงวดก็ตาม แต่ก็ควรที่จะต้องให้ถึงขั้นต้องได้รับโทษจำคุก มิใช่ว่าคำพิพากษาให้รอการลงโทษซึ่งเป็นเงื่อนไขของโทษจำคุกก็มีความหมายอย่างเดียวกัน

ดังนั้น การรอการลงโทษจึงมิใช่เป็นการต้องคำพิพากษาให้จำคุก เมื่อนายเนวิน ชิดชอบ ถูกศาลจังหวัดบุรีรัมย์พิพากษาลงโทษจำคุก 6 เดือน แต่โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้มีกำหนด 1 ปี เช่นนี้จึงถือไม่ได้ว่า นาย เนวิน ชิดชอบ ต้องคำพิพากษาให้จำคุก ตามความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา 216 (4) คำวินิจฉัยนี้ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ตามกรอบนิติรัฐ เพื่อวินิจฉัยให้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีมีความชัดเจนแน่นอนแก่ผู้เกี่ยวข้องในระบบการเมืองซึ่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดในเรื่องการสิ้นสุดสมาชิกภาพหรือการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระของรัฐมนตรี ในการนี้ แม้ผลแห่งคำวินิจฉัยในคดีดังกล่าวจะไม่ใช่เหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงก็ตาม แต่ก็อาจเป็นเหตุหนึ่งสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะตำแหน่งรัฐมนตรีจะต้องแสดงความรับผิดชอบทางการเมือง ซึ่งในกรณีของประเทศพัฒนาทั้งหลายจะเห็นได้ว่า แม้รัฐมนตรีผู้นั้นจะไม่ได้กระทำตามที่ถูกกล่าวหาก็ตาม แต่ก็แสดงความรับผิดชอบทางการเมืองโดยการลาออกจากตำแหน่ง เพื่อให้ระบบการเมืองและการดำรงตำแหน่งของผู้มีอำนาจทางการเมืองเป็นไปโดยมีฐานของความชอบธรรมของระบบการเมืองและฐานของการใช้อำนาจรัฐของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ชอบด้วยกฎหมาย

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12 – 13/2551 ศาลรัฐธรรมนูญได้วางบรรทัดฐานคำวินิจฉัยให้เป็นแนวปฏิบัติทางกฎหมายไว้ กล่าวคือ กรณีนายสมักร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นพิธีกรรายการ “ชิมไปบ่นไป” และ “ยกโขยง 6 โมงเช้า” ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๗ ซึ่งบัญญัติห้ามนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี เป็นลูกจ้างของบุคคลใดเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเป็นไปโดยชอบ ป้องกันมิให้เกิดการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ อันจะก่อให้เกิดสถานการณ์ขาดจริยธรรมซึ่งยากต่อการตัดสินใจ ทำให้ต้องเลือก อย่างใดอย่างหนึ่ง ระหว่างประโยชน์ส่วนตัวกับประโยชน์สาธารณะ เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์สาธารณะการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตัวกับการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่จึงขัดกันในลักษณะที่ประโยชน์ส่วนตัวจะได้มาจากการเสียไปซึ่ง

ประโยชน์สาธารณะ ดังนั้น การที่นายสมัครฯ ยังคงทำหน้าที่พิชิตกรในรายการ “ชิมไปบ่นไป” หลังจากเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว โดยได้รับคำตอบแทนที่มีลักษณะเป็นทรัพย์สิน จึงเป็นการรับจ้างการทำงานตามความหมายของคำว่า “ลูกจ้าง” ตามนัยแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเอกฉันท์ จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องกระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 มีผลให้ความเป็นรัฐมนตรีของนายสมัครฯ สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี ผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 182 วรรคหนึ่ง (7) คำวินิจฉัยนี้ได้ส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองของไทยในการเสริมสร้างการสนับสนุนจากประชาชนในการเห็นความสำคัญของบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารในมิติของการใช้อำนาจหรือการเข้ามาดำรงตำแหน่งที่จะต้องปราศจากปัญหาของจริยธรรมของผู้มีอำนาจทางการเมือง ท่ามกลางสภาพแวดล้อมของระบบการเมืองของไทยในช่วงที่มีการเรียกร้องและการเคลื่อนไหวทางการเมือง ในลักษณะของการสนับสนุนและการเรียกร้องความต้องการที่มาจากกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มสังคมต่าง ๆ ต่อการตอบสนองต่อความต้องการต่าง ๆ ที่หลังไหลเข้าสู่ระบบการเมือง ในห้วงเวลาดังกล่าว ซึ่งคำวินิจฉัยดังกล่าวได้มีส่วนในการทำให้ระบบการเมืองดำเนินไปได้ ไม่นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองหรือระบบการเมืองที่ล้มเหลว อันอาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการในการดูดซับปัจจัยนำเข้าของระบบการเมืองเพื่อนำไปสู่ปัจจัยนำออกของระบบการเมืองในรูปแบบของคำวินิจฉัยที่มีผลย้อนกลับที่สำคัญต่อระบบการเมืองของไทยท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่ร้อนแรง (Overload) ซึ่งนำไปสู่กระบวนการในขั้นต่อไปในการสร้างเสถียรภาพของระบบการเมืองของไทยและเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญของการพัฒนาการเมืองของไทย

5. บทสรุป

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ โดยในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญจะจัดสรรแบ่งแยกการใช้อำนาจขององค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหาร องค์กรตุลาการ และองค์กรอื่น ตลอดทั้งได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรนั้นไว้ในรัฐธรรมนูญ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของการตรวจสอบการใช้อำนาจนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรทางการเมืองการปกครองซึ่งได้แก่ การใช้อำนาจทางนิติบัญญัติ การใช้อำนาจทางบริหาร ที่มีผลโดยตรงต่อระบบการเมืองการปกครองของประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ให้ความสำคัญดังจะเห็นได้จากข้อความตามคำปรารภในรัฐธรรมนูญตอนหนึ่งว่า “ให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรม การกำหนดกลไกสถาบันทางการเมืองทั้งฝ่าย

นิติบัญญัติและฝ่ายบริหารให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามวิธีการปกครองแบบรัฐสภา รวมทั้งให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่นสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยสุจริตเที่ยงธรรม ”

ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นองค์กรตุลาการใช้อำนาจตุลาการอันเป็นไปตามหลักนิติธรรมในการทำหน้าที่พิทักษ์และคุ้มครองรัฐธรรมนูญมิให้มีการกระทำใด ๆ ซึ่งเป็นการละเมิดต่อรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นได้ ซึ่งในรัฐธรรมนูญนั่นเองก็ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งในการตรวจสอบการใช้อำนาจของ องค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหาร ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรนิติบัญญัติ และองค์กรบริหาร เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ดังเห็นได้จากความในรัฐธรรมนูญ มาตรา 216 วรรคห้า โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ สะท้อนการใช้อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญย่อมส่งผลกระทบได้โดยตรงต่อการเมืองการปกครองของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการเข้าสู่อำนาจ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 13/2555) การใช้อำนาจ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 10/2555 , 18 – 22/2555) และการพ้นจากอำนาจ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12 – 13/2555) เป็นต้น